

Новият Ренесанс

Доклад на „Комитета на мъдреците“

Група за размисъл относно осигуряването на онлайн достъп до културното наследство на Европа

РЕЗЮМЕ

От векове библиотеките, архивите и музеите в цяла Европа са пазители на нашето богато и многообразно културно наследство. Те са съхранили и предоставили достъп до свидетелства за знанието, красотата и въображението като скулптури, картини, музика и литература. Новите информационни технологии създадоха невероятни възможности за осигуряването на по-добър и широк достъп за всички до това общо културно наследство. Културата следва пътя на цифровизацията и „институциите на паметта“ приспособяват начина, по който комуникират със своята публика.

Цифровизацията съживява артефактите от миналото и ги превръща в мощен ресурс за индивидуалния потребител и важен елемент на цифровата икономика.

Ние сме на мнение, че публичният сектор носи главната отговорност да направи нашето културно наследство достъпно и да го съхрани за идните поколения. Тази отговорност по отношение на европейското културно наследство, както и контролът над него не могат да бъдат оставени в ръцете на едно или няколко търговски предприятия, макар ние силно да подкрепяме идеята за привличането на повече частни инвестиции и предприятия в полето на цифровизацията посредством едно справедливо и балансирано партньорство.

Цифровизирането на нашето културно наследство е колосална задача, изискваща големи инвестиции. Според едно изследване общо около 100 млрд. евро ще са нужни през годините за осигуряването на онлайн достъп до културното ни наследство в неговата цялост. Този вид усилие изисква време и за да се постигнат най-добрите резултати, инвестициите ще трябва внимателно да се планират и координират.

Според нас ползите си струват усилията. Тези ползи са свързани на първо място с по-широкия достъп до културата и знанието и с тяхната демократизация, както и с ползите за образователната система — както за училищата, така и за университетите. Други по-важни ползи засягат икономическата сфера и са свързани с развиването на нови технологии и услуги в областта на цифровизацията, цифровото съхранение и новаторските начини за взаимодействие с културните артефакти. Цифровизираните материали могат сами по себе си да бъдат двигател за иновации, както и да залегнат в основата на нови услуги в сектори като туризма и обучението.

Отправляме своите препоръки с оглед на тези потенциални ползи и като целим да насърчим създаването на среда, която да помогне:

- да споделим нашето богато и многообразно общо културно наследство,
- да се създадат връзки между миналото и бъдещето,
- да се съхрани това културно наследство за бъдните поколения,
- да се защитят интересите на европейските творци,
- да се насърчат творческите способности, включително творческите усилия на непрофесионалисти,
- да се допринесе за образованието,

- както и да се насърчат иновациите и предприемаческата инициатива.

Препоръките се отнасят до всички области, набелязани във възложените ни задачи, и засягат ситуации, в които мислим, че са необходими стимули или трябва да се премахнат препятствия.

1) Гарантиране на широк достъп до цифровизираните материали, които са обществено достояние, и на тяхното широко ползване

- Културните институции трябва да осигурят **възможно най-широк достъп и възможности за повторна употреба на материали — обществено достояние, цифровизирани с публични средства**. Този трансграничен достъп трябва да стане едно от условията за отпускане на финансиране за цифровизация в цяла Европа. Употребата на натрапчиви водни знаци или на други средства, ограничаващи ползването на материалите, трябва да се избягва.
- В случаите, в които културните институции изискват от частни предприятия да заплащат за повторната употреба на цифровизирани материали, които са обществено достояние, те трябва да **спазват правилата, заложиени в европейската директива относно повторната употреба на информацията в публичния сектор**.
- В контекст, в който трансграничният достъп и трансграничното ползване са нормата, Европейската комисия трябва да обмисли начини и средства за **премахването на разликите, съществуващи в държавите-членки, в правния статут на цифровизираните материали**. По принцип процесът на цифровизиране сам по себе си не би трябвало да е свързан с генерирането на някакви нови права.
- **Метаданните**, свързани с цифровизираните материали, създадени от културните институции, **трябва да са широко и свободно достъпни за повторна употреба**.

2) Стимулиране на цифровизирането на материали, защитени от авторското право, и на онлайн достъпа на до тях

- **Необходимо е възможно най-скоро да се въведе европейски правен инструмент за осиротелите произведения**. Инструментът трябва да изпълнява условията на теста от 8 стъпки, формулиран от комитета.
- **В бъдеще трябва да се предотвратява превръщането на творби в осиротели произведения**. Трябва да се обмисли въвеждането на някаква форма на регистрация като предварително условие за пълното упражняване на права. В контекста на Световната организация за интелектуална собственост (WIPO) трябва да започне дискусия за промяна на Бернската конвенция по този пункт с оглед на нейното адаптиране към изискванията на цифровата епоха. Европейската комисия трябва да подкрепи тази дискусия.
- Националните правителства и Европейската комисия трябва да насърчават намирането на решения, що се отнася до цифровизирането на излезли от разпространение произведения и трансграничния достъп до тях.
- **Носителите на права трябва да се ползват с предимство** при упражняването на права върху излезлите от разпространение произведения.
- За културните институции законодателно трябва да се обезпечат **решения за колективно упражняване на права, както и ограничена във времето възможност** за цифровизиране и осигуряване на онлайн достъп до излезли от

разпространение произведения, в случай че носителите на правата и търговците не го направят.

- Решенията за осиротелите произведения и за произведенията, излезли от разпространение, трябва да **обхванат всички области**: аудиовизуалните медии, текстовете, изобразителните изкуства, звука.

3) Утвърждаване на Europeana като *основна* отправна точка за информация онлайн за европейската култура

- Europeana трябва да бъде допълнително развита, за да се превърне в **основната** отправна точка за информация онлайн за европейската културна продукция. Това изисква **съсредоточаване на финансови средства и на политически капитал** на европейско и на национално равнище за развиването на сайта Europeana и на подкрепящите го структури.
- Държавите-членки трябва да гарантират, че **публичното финансиране за цифровизиране ще се предоставя, при условие че след това цифровизираните материали ще са свободно достъпни чрез Europeana**. Те трябва също така да гарантират, че **до 2016 г. всички техни шедеври, които са публично достояние, ще присъстват в Europeana**.
- В рамките на следващите няколко години **в портала на Europeana трябва да бъде интегрирана платформа с приложен софтуер**, чрез която основните дейности, свързани с цифровизирането и съхраняването на европейското културно наследство, трябва да се свържат към сайта. При техническото разработване на сайта особено внимание трябва да се обърне на аспектите на многоезичието. В бъдеще Europeana трябва също така да проучи възможностите, които предлагат „изчислителните облаци“ (cloud computing).
- В средносрочен план трябва да се обсъди възможността **на Europeana да бъде отредена ключова роля в съхраняването на културното наследство на Европа**, както и тя да бъде превърната в европейско хранилище за цифровизирана културна продукция — публично достояние, и в „тъмен архив“¹ за културна продукция, създадена в цифров формат.
- Културните институции, Европейската комисия и държавите-членки трябва **активно и широко да популяризират Europeana**.

4) Гарантиране на устойчивостта на цифровизираните ресурси

- **Съхранението** е основен аспект от **усилията за цифровизиране**. Цифровото съхранение е също така **централен проблем по отношение на всяко съдържание, създадено в цифров формат**. Подобаващо внимание трябва да се обърне на организационните, правните, техническите и финансовите измерения на дългосрочното съхранение на цифровизираните и създадените в цифров формат материали.
- **Отговорността за съхранението на цифровизирана и на създадена в цифров формат културна продукция трябва да носят културните институции** — каквато е в момента ситуацията с артефактите, които не са в цифров формат.
- За да се гарантира запазването на европейското цифрово културно наследство, **в Europeana трябва да се съхраняват копия на цифровизирани или**

¹ Тъмният архив представлява архив, достъпът до който е ограничен.

създадени в цифров формат материали. За защитените от авторско право произведения сайтът хранилище ще бъде тъмен архив, който ще има функцията на сигурно пристанище.

- За да се избегне дублиране на усилията от страна на предприятия, развиващи трансгранична дейност, и на културните институции, може да се предвиди **система**, посредством която материалите, които в момента трябва да се депозират в няколко държави, ще се депозират само веднъж. В тази система ще се предвижда процедура за препращане на копията до всяка институция, която има право на това съгласно националното законодателство за депозиране.
- **Авторското право и сродните му права** трябва да **позволяват на институциите за културно наследство**, отговарящи за неговото съхранение, да **създават архивни копия и да конвертират файлове за целите на архивирането.**
- Всеки цифров обект, архивиран в културните институции, трябва да съдържа **постоянни идентификатори**. На европейско равнище трябва да бъде разработена и поддържана надеждна функция за откриване на цифрови обекти въз основа на **постоянни идентификатори**, като е за предпочитане тя да е свързана с Europeana.

5) Осигуряване на устойчиво финансиране за цифровизиране и за Europeana

- **Главната отговорност за финансиране на цифровизирането се носи от публичния сектор** и държавите-членки ще трябва значително да увеличат своите инвестиции в цифровизирането. Настоящата финансова криза не може да не бъде взета под внимание, но същевременно не може и да става причина за бездействие.
- **Участието на частни партньори трябва да бъде насърчавано.** Частното финансиране за цифровизация е **допълнение към необходимите публични инвестиции** и на него не трябва да се гледа като на заместител на публичното финансиране.
- **Цифровизирането по принцип трябва да се финансира на национално или регионално равнище, не на европейско равнище.** Въпреки това държавите-членки трябва да бъдат силно насърчавани да използват възможностите за финансиране, които предлагат европейските структурни фондове, за дейности в областта на цифровизацията. Освен това някои целенасочени усилия за цифровизиране с очевиден трансграничен обхват (например трансгранични колекции) биха могли да се съфинансират на европейско равнище.
- Предвид факта, че Europeana служи на общото благо, **публичното финансиране трябва да покрие най-големия дял от оперативните разходи на Europeana, включително и след 2013 г.** Финансирането на процеса на цифровизиране и на Europeana трябва да се разглежда като единен проект, при който държавите-членки най-общо отговарят за финансирането на цифровизирането на своето културно наследство и за създаването на национални агрегатори, а порталът Europeana трябва да се финансира най-вече от бюджета на Европейския съюз.
- Държавите-членки трябва да **насърчават решения за превръщане на цифровизирането в източник на нови възможности за европейските предприятия**, например посредством регионални бизнес кластери в

партньорство с културни институции, посредством партньорства за обмен на знание между културни институции и университети или посредством стратегически партньорства на европейско или международно равнище в сферата на новите технологии и приложения, свързани с културното наследство.

б) Допълване на публичното финансиране посредством публично-частни партньорства за цифровизация

- За да бъдат защитени интересите на публичните институции, установяващи партньорство с частен партньор, трябва да са изпълнени следните **минимални условия**:
 - **Съдържанието на споразумението** между публична културна институция и частен партньор трябва да **се направи публично достояние**.
 - **Цифровизираните материали, които са обществено достояние, трябва да са безплатни за широката общественост и достъпни във всички държави-членки на ЕС.**
 - Частният партньор трябва да предоставя на културните институции **цифровизирани файлове със същото качество** като използваните от самия него.
- **Максималният срок за преференциално ползване** на материали, цифровизирани в рамките на публично-частни партньорства, **не трябва да надхвърля 7 години**. Този срок се счита за достатъчен с оглед на това, от една страна, да се създадат стимули за частни инвестиции в масовото цифровизиране на културни ценности и, от друга страна, да се даде възможност на публичните институции за достатъчен контрол върху цифровизираните материали.
- Създателите на политики на европейско и национално равнище трябва да **създадат благоприятни условия** за европейските участници в процеса, и по-специално:
 - да **насърчават цифровизацията в нови области**, на които до момента не е било обърнато особено внимание, като например аудиовизуалните материали, вестниците, периодичните издания или музейните експонати,
 - в средносрочен план, при подобрене на финансовата ситуация в държавите-членки, да **създадат стимули за частни инвестиции посредством данъчни механизми**,
 - да **насърчават изразходването на публични средства, което да отговаря на частните инвестиции** в цифровизацията. На културните институции, които с цел цифровизацията на своите колекции са осъществили партньорство с частноправен субект, могат да се отпускат публични средства в размера на средствата, инвестирани от частноправния субект;
 - да **насърчават Europeana** и подкрепящите я институции да **разширяват цифровите си колекции, като изграждат партньорства с европейски предприятия**.

Може ли Европа да си позволи да бездейства и да изчаква, или да остави цифровизирането на общото ни културно наследство в ръцете на едно или няколко частни предприятия? Отговорът ни е решително „не“. Държавите-членки, европейските

културни институции, Европейската комисия и други заинтересовани страни ще трябва да поемат отговорността си, за да гарантират, че гражданите и икономиката на Европа ще извлекат в пълна степен ползите от възможностите, които се откриват във връзка с осигуряването на онлайн достъп до културното наследство на Европа.

Целта ни е да гарантираме, че Европа ще изживее цифров Ренесанс, а не цифрово Средновековие.